

VODIČ ZA OTKRIVANJE, DIJAGNOSTIKU I LEČENJE DECE I ADOLESCENATA NISKOG RASTA - PREZENTACIJA VODIČA I KLINIČKI ČAS (PRIKAZI SLUČAJEVA)

Prof. dr Dragan Zdravković, Beograd; Prof. dr Jovan Vlaški, Novi Sad;
Doc. dr Silvija Sajić, Beograd; Doc. dr Saša Živić, Niš;
Doc. dr Dragan Katanić, Novi Sad; Doc. dr Ljiljana Šaranac, Niš; Dr
Tatjana Milenković, Beograd; Dr Bratimirka Jelenković, Zaječar

OSNOVNI POSTUPCI ZA OTKRIVANJE POREMEĆAJA RASTA

- Redovno merenje telesne visine (TV)
- Registrovanje izmerenih podataka u zdrav-stveni karton
- Poređenje s referentnim vrednostima visina zdrave dece istog uzrasta i pola (grafikoni rasta)
- Izračunavanje brzine rastenja
- Poređenje TV deteta sa srednjom visinom roditelja

DEFINICIJA NISKOG RASTA

Nizak rast označava TV koja je ispod 3. percentila (ili je ispod proseka za više od 2 SD) u odnosu na TV zdrave dece istog uzrasta i pola.

INDIKACIJE ZA NEODLOŽNO ISPITIVANJE U CILJU OTKRIVANJA UZROKA POREMEĆAJA RASTENJA

- Telesna visina (TV) < 3. percentila (> 2 SD ispod proseka) za uzrast i pol
- Niska brzina rastenja, odnosno < -1 SD za uzrast i pol izmerena u periodu od najmanje 6 meseci bez obzira na TV
- TV ispod 25. percentila koja više od 5 cm odstupa od ciljane visine (genetskog potencijala rastenja)

- Deca rođena s malom težinom i dužinom (prevremeno rođena deca ili deca sa prenatalnim zastojem u rasteњу) koja posle dve godine ne dostignu normalnu TV, odnosno visinu u skladu sa visinom roditelja
- Deca u pubertetu koja ne pokazuju pubertetski skok rasta

KARAKTERISTIKE FIZIOLOŠKIH OBLIKA NISKOG RASTA

Većina dece niskog rasta (84-89%) ima neki od fizioloških oblika niskog rasta. Ta deca, osim niskog rasta, ne ispoljavaju druge znake bolesti ili poremećaja.

Porodično (familijarni) nizak rast

- Normalna brzina rasteња, ali na donjim percentilnim krivama
- Koštana zrelost u skladu s hronološkim uzrastom
- Predskazana visina u odraslom dobu odgovara visini roditelja i drugih članova porodice

Porodično (konstitucionalno) usporen rast sa kasnim pubertetom

- Obično umereno nizak rast (od -2 SD do -2,5 SD)
- Zaostajanje u koštanom sazrevanju
- Nizak rast u detinjstvu i
- Kasni pubertet kod roditelja (češće očeva)

NAJČEŠĆI PATOLOŠKI UZROCI NISKOG RASTA

- Nedostatak hormona rasta
- Hipotiroidizam
- Turnerov sindrom
- Skeletne displazije, rahitis
- Nizak rast prouzrokovan intrauterusnim zastojem u rasteњу (IUZR)
- Celijakija, inflamatorne bolesti creva
- Hronična renalna insuficijencija
- Zračenje lobanje (nedostatak hormona rasta) ili kičme
- Genetski sindromi (Prader-Willijev, Noonanov, Silver-Russelov i drugi)
- Terapija glikokortikoidima u suprafiziološkim dozama (astma, reumatske bolesti)

Što je odstupanje telesne visine od normalne veće, to je veća verovatnoća da dete ima neki od patoloških oblika niskog rasta.

NEDOSTATAK HORMONA RASTA (NHR)

Kliničke karakteristike:

- Veoma nizak rast sa TV < -3 SD od P50
- TV <1,5 SD od srednje visine roditelja
- Umereno nizak rast (TV < -2 SD) uz brzinu rasta <1 SD ispod P50
- Normalna TV, ali brzinu raste <2 SD ispod P50
- Konsangvinitet roditelja ili već dokazani NHR u užoj porodici
- Zračenje, trauma ili infekcija CNS
- Znaci intrakranijumskog oboljenja
- Znaci multiplog hormonskog nedostatka hipofize
- Simptomi i znaci NHR u novorođe-načkom uzrastu (težak porodaj, mikropenis, hipoglikemija i produžena žutica)
- Anomalije srednje linije lica

Laboratorijska potvrda dijagnoze

- Zaostajanje u koštanom sazrevanju
- Odgovor HR u toku stimulacionih testova <10 ng/ml (20 mIJ/l)
- Niska koncentracija IGF-1 i IGFBP-3

Terapija

- Humani HR svakodnevno uveče putem supkutanih injekcija u dozi 0,025-0,035 mg/kg/dan ili 0,7-1,0 mg/m²

Adekvatna supstitucija drugih hormonskih nedostataka hipofize (tiroksin, hidrokortizon, ADH, polni hormoni)

TURNEROV SINDROM

Glavne kliničke karakteristike

- Nizak rast sa ili bez
  - pterigijum vrata
  - periferni limfedem

- displazija nokata
- visoko zasvođeno nepce
- kratka četvrta metakarpalna kost
- kasni pubertet

Potvrda dijagnoze

- Kariotip

Terapija niskog rasta

- Hormon rasta 0,045 -0,05 mg/kg/dan

Terapija kasnog puberteta

- Estrogeni
  - uzrast 12 – 15 godina
  - male doze u početku
  - postepeno i progresivno povećavanje doze

DECA NISKOGR RASTA ROĐENA MALA ZA GESTACIONU DOB (MGD)

Kriterijumi za primenu hHR obuhvataju:

- Telesna masa, odnosno dužina na rođanju 2 SD ispod proseka
- Aktuelna telesna visina ispod -2,5 SD (ili >1 SD ispod ciljne visine)
- Uzrast iznad 4 godine
- Brzina rasta ispod 50. percentila

Doza hHR - 0,035 mg/kg/dan

PRAĆENJE TERAPIJE HORMONOM RASTA

Parametar

- Brzina rasteња (grafikon rasteња)
- Znaci puberteta
- Koštana zrelost
- T4 (ukupni ili slobodni) u serumu
- Glikemija (insulinemija po potrebi)
- IGF-1 u serumu

- Neželjena delovanja – trajno tokom terapije

Učestalost

- Tri meseca posle početka terapije
- Kasnije svakih 6 meseci

KRITERIJUMI ZA PREKIDANJE TERAPIJE HORMONOM RASTA

- Dostizanje socijalno prihvatljive (25. percentil visine odraslih osoba istog pola) ili željene TV
- Dostizanje genetskog potencijala rasta, odnosno predskazane TV
- Odmakla koštana zrelost (14 god. kod devojčica, odnosno 16 god. kod dečaka) ili zatvorene epifizne pukotine
- Prirast u TV <2 cm u periodu od prethodnih 12 meseci
- Znaci pseudotumora mozga ili druga ozbiljna neželjena delovanja
- Razvoj tumora *de novo* ili recidiv

Pod pokroviteljstvom

Pedijatrijske sekcije i Endokrinološke sekcije Srpskog lekarskog društva

**Vodič je izrađen uz stručnu i finansijsku podršku firme Novo Nordisk A/S
Predstavništvo Beograd**